

Gedeelde pedagogische verantwoordelijkheid?

De opvoedingsbelofte in de praktijk.

Stellingen als aanzet voor het debat op 19 december, HIG, Brussel

Kinderen hebben nood aan – en bijgevolg recht op – duurzame persoonlijke relaties. Het engagement dat van ouders en andere opvoeders gevraagd wordt bij de zorg voor het welzijn en gezond opgroeien van kinderen is zeer groot. De overheid kan niet in de plaats van de opvoeders gaan opvoeden, maar zij kan wel de opvoeders op alle mogelijke wijzen ondersteunen zodanig dat zij kinderen kunnen opvoeden in optimale omstandigheden. Daartoe **moet de overheid niet wachten tot dingen fout lopen, maar moet zij eerst en vooral een beleid opzetten waarin facilitering, ondersteuning en verrijking van de opvoeding centraal staan.**

Het voorstel voor de instelling van de opvoedingsbelofte haakt in op de pedagogische verantwoordelijkheid van de overheid. De opvoedingsbelofte beoogt op twee niveaus werkzaam te zijn. In de eerste plaats is zij een concreet burgerlijk ritueel waarin individuele ouders met vertegenwoordigers van de samenleving en de overheid samenkomen naar aanleiding van de aanvang van een nieuwe opvoedingssituatie, en waarin alle betrokkenen de kans krijgen hun engagement uit te spreken. In de tweede plaats staat de opvoedingsbelofte voor een beleid dat op alle mogelijke manieren duurzame opvoedingsrelaties wil ondersteunen en verrijken en dat van de overheid vraagt om duidelijk stelling te nemen voor de rechten van het kind.

De instelling van de opvoedingsbelofte als ritueel

Elk kind heeft nood aan en recht op personen en instanties die hun verantwoordelijkheid opnemen ten aanzien van dat kind en zijn of haar opvoeding. In plaats van ouders pas uitdrukkelijk aan te spreken op hun verantwoordelijkheid op het moment dat er problemen zijn en hen pas te helpen als een en ander dreigt mis te lopen, is het aangewezen om een positieve cultuur van pedagogisch engagement in de samenleving te creëren. **Dit kan gebeuren door de aangifte van het kind niet verder te reduceren tot een administratieve formaliteit,** maar juist nieuw leven in te blazen als een gebeuren waarin ouders hun beste bedoelingen ten aanzien van het kind kunnen uitspreken voor representanten van samenleving en overheid, die op hun beurt hun betrokkenheid benoemen. Intenties en verantwoordelijkheden worden hier als het ware gevierd. Waarom dus niet op geregelde momenten **alle nieuwe ouders samenbrengen om samen het begin van nieuwe opvoedingsrelaties te vieren tijdens een civiele ‘doopplechtigheid’?** Hierbij kan de overheid haar diensten aanbieden aan de ouders, die zich voor het leven engageren. Alle betrokkenen kunnen dan op hun verantwoordelijkheden worden gewezen, zoals deze in de rechten van het kind gestalte krijgen. Een dergelijk ritueel is ondersteunend en verrijkend: het geeft aan ouders de duidelijke boodschap dat ze niet alleen staan bij de opvoeding, die een groot engagement vereist en noch moreel noch juridisch vrijblijvend is. Het ritueel is ook een gemeenschapsstichtend middel, dat mensen en samenleving met elkaar verbindt.

De opvoedingsbelofte als uiting van een ondersteunend beleid

Een cultuur van pedagogische verantwoordelijkheid kan niet alleen door rituelen gecreëerd worden, maar moet gerealiseerd worden door een beleid dat duidelijk verantwoordelijkheden opneemt en toewijst. De opvoedingsbelofte staat voor een beleid dat op de eerste plaats **verrijkend, ondersteunend en preventief** wil zijn voor het welzijn en groot worden van

kinderen. Een dergelijk beleid beslaat tal van domeinen en moet gebruik maken van een veelheid aan instrumenten. Voor de sector van de opvoedingsondersteuning kan hier gedacht worden aan het duidelijk maken van de rechten van het kind en de daarmee corresponderende verantwoordelijkheden van ouders en plichten van de overheid, en het beschikbaar stellen van voorzieningen en diensten aan ouders-in-spe.

Voorbereiding op het ouderschap

Van mensen die kinderen willen opvoeden, mag verwacht worden dat ze overeenkomstig hun beste bedoelingen zich laten vormen en informeren zodat ze competent, bewust en zorgzaam met het kind om kunnen gaan. Ouders-in-spe moeten ook in de feitelijke mogelijkheid gesteld worden om zich voor te bereiden op het ouderschap: niet alleen moet er een degelijk vormingsaanbod zijn, maar dit moet ook gestimuleerd en gehonoreerd worden, bijvoorbeeld door terugbetaling van onkosten en koppeling aan pre-, peri- en postnatale zorg en ondersteuning.

Bewaken van de opvoedingskwaliteit

Al vóór de geboorte van het kind dient de kwaliteit van de (ontluikende) ouder-kindrelatie op alle mogelijke manieren ondersteund te worden. Door de rechten van het kind is de rol van de overheid niet langer die van de ‘nachtwakersstaat,’ waarbij overheid en samenleving zich zo weinig mogelijk bemoeien met de opvoeding. In een nachtwakersstaat grijpt de overheid in principe pas in als problemen zodanig zijn geëscaleerd dat men ouders moet dreigen met een beperking van de omgang met hun kinderen. Wezen en doel van kinderrechten evenwel is dat de ouder-kindrelatie op alle mogelijke manieren ondersteund moet worden zodanig dat ouders en kinderen optimaal kunnen ‘genieten’ van duurzame persoonlijke relaties. Ouders zijn uiteraard niet alleen opvoeders maar hebben daarnaast tal van andere taken. Zij moeten de mogelijkheid hebben om ook deze taken zo goed mogelijk op zich te nemen zonder dat dit de kwaliteit van de opvoeding bedreigt. Tal van voorzieningen zijn daartoe als recht van en voor ouder en kind noodzakelijk: prenataal (voorbereidings)verlof, kinderopvang, ouderschapsverlof, financiële ondersteuning van ouderschap en zo meer.

Ondersteunen van de partnerrelatie

Als duurzaamheid en kwaliteit van zorg een nood en recht van kinderen (en ouders) is, dan heeft iedereen er alle belang bij dat de duurzaamheid en kwaliteit van alle primaire relaties gekoesterd wordt. Ook hier volstaat het niet om pas bij ernstige conflicten en risico op breuken in relaties te proberen zorg te regelen die betrokkenen in staat stelt op een meer constructieve wijze met hun problemen om te gaan, zoals bemiddeling bij scheiding en/of relatieconflicten. Vertrekpunt moet hier zijn het voorkómen van breuken en escalerende (scheidings)conflicten. Aandacht moet dan niet alleen gaan naar conflicthantering bij scheiding van ouders, maar eerst en vooral naar het bevorderen van relatiebekwaamheid bij jongeren en het zoveel mogelijk voorkomen van scheiding van ouders. Zoals de opvoedingsbelofte mensen ertoe verplicht om twee keer na te denken bij het opnemen van opvoedingsverantwoordelijkheid, zo verplicht zij ouders ertoe om twee keer na te denken bij het stuk laten lopen van relaties. Vergemakkelijken van scheiding zonder voorafgaand akkoord over de verdere opvoeding van de kinderen is dan in elk geval geen goed idee.